

HADILKA OBECNÁ (*OPHIOGLOSSUM VULGATUM* L.) POTVRZENA PRO CHRUDIMSKO

Ophioglossum vulgatum L. was confirmed in the region of Chrudim (East Bohemia)

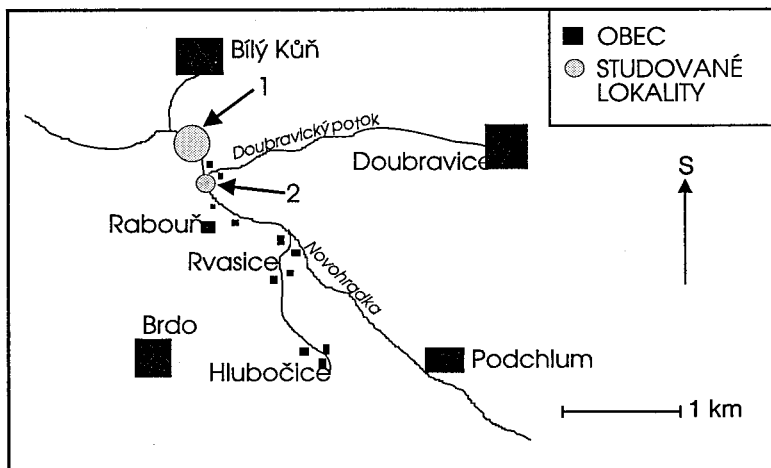
Martin Duchoslav

Hadilka obecná (*Ophioglossum vulgatum*)* náleží ke skupině druhů, jejichž výskyt je vázán na vlhké až zamokřené louky a lesy - tedy společenstva nejvíce ustupující vlivem lidské činnosti (CHRTKOVÁ in HEJNÝ et SLAVÍK /ed./ 1988: 24). Na Chrudimsku se tento ohrožený druh (kategorie C3; cf. HOLUB, PROCHÁZKA et ČEŘOVSKÝ 1979; C2 v regionu východních Čech, cf. FALTYS, 1993) vyskytoval ve 3 čtvercích, ve kterých však nebyl v letech 1980-1990 potvrzen (FALTYS 1990). Při fytoocenologickém průzkumu slatin mezi Bílým Koněm a Rvasicemi (Z část okresu Chrudim; Obr. 1) byla nalezena středně silná populace tohoto druhu (cca 50 exmp.), která představuje novou lokalitu na Chrudimsku (cf. FALTYS 1990). Doklad je uložen v OL.

Studovaná lokalita je již dlouho známým nalezištěm řady vzácných druhů rostlin a je zařazena mezi významné přírodní a krajinné prvky (= Slatina u Rvasic, Louky u Rvasic; FALTYS 1985, 1990; FALTYSOVÁ 1986; FALTYSOVÁ, MATOUŠKOVÁ et HILLE 1992; KŘIVKA 1984). Při podrobném průzkumu byly z významných druhů autorem ověřeny *Equisetum variegatum* (jediná současná lokalita ve východních Čechách; cf. RYBÁŘ et al., 1989), *Salix rosmarinifolia*, *Triglochin palustre*, *Dactylorhiza majalis*, *Eriophorum latifolium*, *Carex davalliana*, *Epipactis palustris*, *Epilobium palustre*, *Carex flava*, *C. paniculata*, *Primula elatior* aj.

Samotné území bylo postiženo několika výraznými zásahy. Bylo provedeno odvodnění lokality a nejvýše položené části byly rozorány a osety luční směsí. Těžbou slatinné zeminy vzniklo několik menších vodních ploch, z nichž řada zarostla olšinami. Některé vlhčí partie luk byly ponechány bez kosení a dochází na nich k náletu dřevin.

* Nomenklatura taxonů podle příručky NEUHÄUSLOVÁ et KOLBEK /ed./ (1982).



Obr.1: Mapa zájmového území (okolí obce Bílý Kůň, okres Chrudim, Východní Čechy)

Fig.1: Synoptic map of the area described (surroundings of the community Bílý Kůň, Chrudim district, East Bohemia).

Fytocenologicky lze hodnotit hlavní vegetační typy studovaného území následovně:

1) V okolí odvodňovacích stružek se vyskytují degradační stádia dřívě rozšířených porostů as. *Valeriano dioicae-Caricetum davallianae* (KUHN 1937) MORAVEC in MORAVEC et RYBNÍČKOVÁ 1964 (sv. *Caricion davallianae* KLIKA 1934). V současnosti v bylinném patře dominují *Deschampsia cespitosa*, *Carex panicea*, *C. flava*, *Molinia caerulea*. Ve sn. 1 se ještě objevuje řada indikačních druhů příslušné jednotky (*Carex davalliana*, *Eriophorum latifolium*, *Valeriana dioica*), ve sn. 2 převažuje *Carex panicea*.

Sn. 1: deprese kolem odvodňovací stružky 0,5 km J od Bílého Koně (lokalita č. 1 v Obr. 1), 18.7.1992, 8 m², E₁ = 90 %

E₁: *Deschampsia cespitosa* 3, *Carex davalliana* 2, *Molinia caerulea* 2, *Sanguisorba officinalis* 1, *Galium mollugo* 1, *Equisetum palustre* 1, *Cirsium*

um rivulare 1, *Ranunculus acris* 1, *R. repens* 1, *Potentilla erecta* 1, *Holcus lanatus* 1, *Festuca rubra* 1, *Galium verum wirtgenii* 1, *Prunella vulgaris* 1, *Filipendula ulmaria* +, *Galium boreale* +, *Carex paniculata* +, *Succisa pratensis* +, *Selinum carvifolia* +, *Briza media* +, *Pimpinella major* +, *Centaurea jacea* +, *Cerastium holosteoides* +, *Lythrum salicaria* +, *Trifolium hybridum* +, *Plantago lanceolata* +, *Alchemilla* sp. +, *Primula elatior* +, *Mentha aquatica* +, *Epilobium palustre* +.

Sn. 2: viz sn. 1, 21.6.1994, 9 m², E₁ = 70 %

E₁: *Carex panicea* 4, *C. flava* 1, *Equisetum palustre* 1, *Crepis paludosa* 1, *Valeriana dioica* 1, *Mentha aquatica* 1, *Galium mollugo* +, *Sanguisorba officinalis* +, *Cirsium rivulare* +, *Phragmites australis* +, *Carex nigra* +, *C. vesicaria* +, *C. davalliana* +, *Juncus articulatus* +.

2) Druhově nejbohatší rostlinné společenstvo studovaného území je subas. *Cirsietum rivularis caricetosum davallianae* (BOSÁČKOVÁ 1970) BALÁTOVÁ-TULÁČKOVÁ in RYBNÍČEK et al. 1984 (sv. *Calthion* TÜXEN 1937 em. BALÁTOVÁ-TULÁČKOVÁ 1978) s indikačními druhy *Cirsium rivulare*, *Angelica sylvestris*, *Carex gracilis*, *C. panicea*, *C. flava*, *Deschampsia cespitosa* aj. (sn. 3). Společenstvo se pravděpodobně vyvinulo z předcházejícího vegetačního typu po částečném odvodnění a vlivem kosení. V porostech společenstva byl také zaznamenán druh *Ophioglossum vulgatum*.

Sn. 3: 20 m SV od sn. 1, velká deprese, 21.6.1994, 26 m², E₁ = 100 %

E₁: *Carex gracilis* 3, *Valeriana dioica* 2-3, *Carex panicea* 2-3, *Cirsium rivulare* 2, *Holcus lanatus* 2, *Potentilla erecta* 2, *Ranunculus acris* 2, *Galium mollugo* 2, *Cirsium oleraceum* 1-2, *Eriophorum latifolium* 1, *Phragmites australis* 1, *Festuca pratensis* 1, *Galium boreale* 1, *G. verum wirtgenii* 1, *Crepis paludosa* 1, *Filipendula ulmaria* 1, *Angelica sylvestris* 1, *Sanguisorba officinalis* 1, *Leucanthemum vulgare* 1, *Succisa pratensis* 1, *Equisetum arvense* 1, *Briza media* 1, *Avenula pubescens* 1, *Lychnis flos-cuculi* 1, *Lotus corniculatus* 1, *Alchemilla* sp. 1, *Deschampsia cespitosa* 1, *Carex flava* 1, *Poa trivialis* 1, *Carex davalliana* 1, *Festuca rubra* 1, *Primula elatior* 1, *Festuca ovina* 1, *Luzula campestris* 1, *Juncus inflexus* 1, *Ophioglossum vulgatum* 1, *Plantago lanceolata* 1, *Rumex acetosa* +, *Triglochin palustre* +, *Alnus glutinosa* +, *Knautia arvensis* +, *Centaurea jacea* +, *Cerastium holosteoides* +, *Cardamine pratensis* +, *Dactylis glomerata* +, *Anthoxanthum odoratum* +, *Juncus articulatus* +, *Myosotis palustris* s.l. +, *Pimpinella major* +, *Fraxinus excelsior* +, *Mentha aquatica* +, *Veronica chamaedrys* +, *Taraxacum officinale* +, *Carex acutiformis* +, *Dactylorhiza majalis* r.

3) Terénní deprese, které jsou mimo dosah techniky, zarůstají porosty

as. *Caricetum gracilis* ALMQUIST 1929 (sv. *Caricion gracilis* NEUHÄUSL 1959 em. BALÁTOVÁ-TULÁČKOVÁ 1963) s dominantním druhem *Carex gracilis* (sn. 4).

Sn. 4: viz sn. 1, 26.6.1994, 25 m², E₁ = 100 %

E₁: *Carex gracilis* 5, *Ranunculus repens* 2, *Cirsium oleraceum* 2, *Caltha palustris* 2, *Galium mollugo* 1, *Filipendula ulmaria* 1, *Ranunculus acris* 1, *Myosotis palustris* s.l. 1, *Carex nigra* 1, *C. acutiformis* 1, *Cirsium rivulare* +, *Holcus lanatus* +, *Scirpus sylvaticus* +, *Galium verum wirtgenii* +, *Alnus glutinosa* +, *Phragmites australis* +, *Rumex obtusifolius* +, *Lysimachia nummularia* +, *Equisetum arvense* +, *Rumex acetosa* +, *Cerastium holosteoides* +, *Angelica sylvestris* +, *Poa trivialis* +, *Mentha aquatica* +, *Glechoma hederacea* +.

4) Zanedbávané a nesečené louky přecházejí do porostů as. *Filipendulo-Geranium palustris* KOCH 1926 (sv. *Calthion TÜXEN* 1937 em. BALÁTOVÁ-TULÁČKOVÁ 1978) s dominantními druhy *Filipendula ulmaria*, *Geranium palustre*, *Phragmites australis*, *Carex gracilis* (sn. 5).

Sn. 5: nesečená louka 0,8 km J od Bílého Koně (lokality č. 1), 18.7.1992, 20 m², E₁ = 100 %

E₁: *Filipendula ulmaria* 4, *Geranium palustre* 3, *Phragmites australis* 3, *Carex gracilis* 2, *Lysimachia vulgaris* 2, *Lathyrus pratensis* 2, *Cirsium oleraceum* 1, *Urtica dioica* 1, *Symphytum officinale* 1, *Aegopodium podagraria* 1, *Molinia caerulea* 1, *Lythrum salicaria* +, *Galium album* +, *Colchicum autumnale* +, *Cirsium rivulare* +, *Rumex acetosa* +, *Achillea millefolium* +, *Deschampsia cespitosa* +, *Pastinaca sativa* r.

5) Specifickou vegetací se vyznačují plochy částečně vytěžené slatinné zeminy. Část z nich je zarostlá rákosinami, u řady ploch převažují porosty as. *Caricetum paniculatae* DE BOER 1942 (sv. *Caricion rostratae* BALÁTOVÁ-TULÁČKOVÁ 1963) s *Carex paniculata* v E₁. *Carex paniculata* dominuje taktéž v E₁ patře rašelinných olšin, které reprezentují závěrečné stádium vývoje slatinných porostů studovaného území. Snímek 6 byl zapsán na dřívě těžené ploše, která je v současnosti částečně zatopena a lze ho zařadit nejbližší k as. *Carici elongatae-Alnetum* (KOCH 1926) TÜXEN et BORDEAUX 1955 (sv. *Alnion glutinosae* MALCUIT 1929).

Sn. 6: viz sn. 1, porosty olšin na vytěžených partiích slatinné zeminy, 18.7.1992, 100 m², E₃ = 75 %, E₂ = 5 %, E₁ = 80 %

E₃: *Alnus glutinosa* 4, *Acer pseudoplatanus* r

E₂: *Alnus glutinosa* +, *Acer pseudoplatanus* +, *Frangula alnus* +, *Fraxinus excelsior* +

E₁: *Carex paniculata* 4, *Berula erecta* 2, *Myosotis palustris* s.l. 1, *Mentha aquatica* 1, *Epilobium* sp. 1, *Phragmites australis* 1, *Eupatorium can-*

nabium +, *Lysimachia vulgaris* +, *Cirsium oleraceum* +, *Equisetum palustre* +, *Holcus lanatus* +, *Carex gracilis* +, *Cardamine pratensis* +, *Alopecurus aequalis* +, *Cardamine amara* +.

Obdobného floristického složení je i sn. 7, který byl pořízen ve druhé části lokality na soutoku Novohradky a Doubravického potoka. V této olšíně, která vznikla náletem dřevin, se vyskytuje malá populace *Equisetum variegatum* (pouze několik jedinců, druh trpí stíněním!).

Sn. 7: olšina na soutoku Novohradky a Doubravického potoka 1 km ZSZ od Rvasic (lokality č. 2), 14.8.1994, 100 m², E₃ = 90 %, E₂ = 5 %, E₁ = 65 %

E₃: *Alnus glutinosa* 4, *Fraxinus excelsior* +

E₂: *Alnus glutinosa* 1, *Frangula alnus* 1, *Fraxinus excelsior* +, *Rubus idaeus* +, *R. caesius* +, *Salix cinerea* +, *Rosa canina* +, *Daphne mezereum* r

E₁: *Carex paniculata* 3-4, *Deschampsia cespitosa* 2-3, *Brachypodium sylvaticum* 2, *Carex acutiformis* 1-2, *Lythrum salicaria* 1, *Crepis paludosa* 1, *Filipendula ulmaria* 1, *Primula elatior* 1, *Impatiens noli-tangere* 1, *Aegopodium podagraria* 1, *Geum rivale* 1, *Festuca ovina* 1, *Galium palustre* +-1, *Potentilla erecta* +-1, *Equisetum variegatum* +, *E. fluviatile* +, *Epilobium* sp. +, *Galium uliginosum* +, *Acer pseudoplatanus* +, *Caltha palustris* +, *Equisetum arvense* +, *Paris quadrifolia* +, *Carex flava* +, *Dactylis glomerata* +, *Cirsium oleraceum* +, *Lycopus europaeus* +, *Sanguisorba officinalis* +, *Phragmites australis* +, *Eupatorium cannabinum* +, *Mentha aquatica* +, *Angelica sylvestris* +, *Agrostis stolonifera* +, *Clinopodium vulgare* r, *Epipactis palustris* (+).

Z hlediska ochrany přírody by bylo žádoucí zvýšení hladiny podzemní vody na lokalitě spolu s občasným ručním kosením včetně odvozu biomasy. Tak lze zabránit expanzi rákosin a tužebníkových porostů. Lokalitu *Equisetum variegatum* by bylo vhodné prosvětlit. Vzhledem k charakteru lokality (slatina), který je na regionální úrovni již ojedinělý, navrhuji ochranu formou vyhlášení přírodní památky.

Summary

Ophioglossum vulgatum was confirmed in the region of Chrudim at a new locality: wet meadow between villages of Bílý Kůň and Rvasice. The paper deals with description of the floristical composition of the main vegetational types in the studied territory.

Literatura:

FALTYS V., 1985: Floristický materiál ke květeně Chocenska a Vysokomýtska. Acta Mus. Reginaehradecensis, S. A, Hradec Králové, 19: 5-54.

FALTYS V., 1990: Přehled květeny Chrudimska. Chrudim.

FALTYS V., 1993: Přehled vyhynulých, nezcvěstných a ohrožených taxonů cévnatých rostlin na území východních Čech. ČÚOP, Pardubice.

FALTYSOVÁ H., 1986: Evidované lokality SOP ve Východočeském kraji. Metodické materiály č.4, Pardubice.

FALTYSOVÁ H., MATOUŠKOVÁ H., HILLE J., 1992: Významné krajinné prvky Východočeského regionu. Okres Chrudim. ČÚOP, Pardubice.

HEJNÝ S., SLAVÍK B. (ed.), 1988: Květena České socialistické republiky I. Praha.

KŘIVKA P., 1984: Chráněné rostliny Chrudimska. Práce a Studie - Přír., Pardubice, 15: 27-46.

MORAVEC J. et al., 1983: Rostlinná společenstva České socialistické republiky a jejich ohrožení. Severočes. Přír., Litoměřice, Příl. 1983/1.

NEUHÄUSLOVÁ Z., KOLBEK J. (ed.), 1982: Seznam vyšších rostlin, mechorostů a lišejníků střední Evropy užitých v bance geobotanických dat BÚ ČSAV. Průhonice.

RYBÁŘ P. et al., 1989: Přírodou od Krkonoš po Vysočinu. Hradec Králové.

RYBNÍČEK K., BALÁTOVÁ-TULÁČKOVÁ E., NEUHÄUSL R., 1984: Přehled rostlinných společenstev rašelinišť a mokřadních luk Československa. Studie ČSAV 1984/8, Praha.

Adresa autora:

Mgr. Martin Duchoslav

Katedra botaniky PŘF UP, tř. Svobody 26

771 46 Olomouc